специально-криминологического предупреждения преступности. Исследовано современное состояние соседского дозора в нашем государстве. Разработаны предложения по его дальнейшему внедрению в Украине.

Ключевые слова: соседский дозор, профилактика преступности, стратегия «community policing», стратегия уменьшения возможностей совершения преступлений.

Kolodiazhnyi M. Neighboring Guard in the Crime Prevention System Abroad and in Ukraine

In the article, on the basis of familiarization with the special literature of western criminologists, analytical reports and policy documents in the field of combating crime investigated one of the most common and most effective lines of crime prevention in the form of neighborhood guards. It is relatively new to law enforcement in Ukraine. This article lists circumstances that indicate the relevance of the study of this issue.

The purpose of the article is to find out the nature and forms of manifestation of the programs of the neighboring guard abroad and to elaborate on this basis proposals for the further implementation of this direction of crime prevention in Ukraine.

It is noted that the neighboring guard is closely connected with such crime prevention strategies as "community policing" and a strategy to reduce the possibilities of committing crimes.

The essence of the neighboring guard, subjects of implementation of its various measures, main forms of its manifestation are described. The foreign experience of crime prevention through neighboring guards is based on analysis made in such developed western countries as the United States, Great Britain, Germany and other EU member states.

It is specified that the neighboring guard is particularly effective in preventing theft, combined with penetration into housing, robbery, vehicle theft, hooliganism, acts of vandalism and other street crimes and offenses.

The benefits of neighboring guards are listed in comparison with other directions of special-criminological crime prevention. Rated the status of implementation of a neighboring guard in Ukraine, which takes place only at the level of pilot projects in some cities.

Conclusions indicate that the neighboring guard is essential to the crime prevention system abroad. It requires further study on the subject of its implementation in the practice of law enforcement agencies of our country.

Key words: neighboring guard, crime prevention, strategy of «community policing», strategy of reducing the possibilities of committing crimes.

УДК 343.9.024:339.9 (477)

Краснов О. В.

*начальник оперативно-розыскowego відділу ОРУ СхРУ
Державної прикордонної служби України (м. Суми,
Україна)*

ПРОТИДІЯ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

У статті розглянуто основні особливості сучасної організованої злочинності як явища транснаціонального характеру глобального масштабу, яке суперечить інтересам сталого розвитку людства в цілому. Констатується, що вчинення

угрупованнями організованої злочинності транскордонних злочинів є чинником, який визначає участь у протидії їм органів охорони державного кордону, що знайшло відображення в законодавстві нашої держави та у практичній діяльності Державної прикордонної служби України. Виділено перспективні напрями удосконалення системи протидії злочинності органами Державної прикордонної служби України.

Ключові слова: організована злочинність, правоохоронна діяльність, охорона державного кордону, Державна прикордонна служба України.

Постановка проблеми. Сучасна організована злочинність є однією із гострих та складних проблем, що постала перед світовим співтовариством і завдає потужний вплив на усі сфери суспільного життя. Діяльність правоохоронних органів із протидії високоорганізованим кримінальним структурам із високим рівнем оснащення, що використовують насильство та корупцію і діють поза межами національної юрисдикції, залишається неадекватною ступеню загрози.

Особливого значення протидія злочинності має для нашої держави, де це явище вийшло далеко поза межі загальнокримінального і перетворилося на чинник, що загрожує самому існуванню держави та нації. Організована злочинність та пов'язана із нею корупція глибоко проникли в органи державної влади та економіку. Посилюється кримінальний контроль над інформаційною сферою, у тому числі шляхом використання глобальних комп'ютерних мереж, ЗМІ та телебачення. Діяльність кримінальних структур набуває терористичної спрямованості, що проявляється у набутті нею політичного забарвлення.

Кримінальні структури здійснюють контроль над цілими регіонами країни, перетворюючи їх на бази для вчинення різного роду злочинів. При цьому особливу загрозу становлять намагання криміналітету встановити контроль над прикордонними територіями та використовувати державний кордон для здійснення протиправних акцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У опублікованих останнім часом дослідженнях суттєва увага присвячена протидії організованій злочинності. Так, наприклад, у монографії А. Бабенка та В. Конопельського розкриваються особливості діяльності правоохоронних органів України із протидії злочинним угрупованням, що діють в прикордонних регіонах Півдня нашої країни [1]. Цьому питанню присвячено і дисертаційне дослідження І. Чекарської [2].

У монографії М. Колодяжного розглядаються можливості впровадження в українських реаліях досвіду інших країн у формуванні та реалізації антикримінальної політики держави [3].

Питанням удосконалення антикримінальної політики присвячено монографічне дослідження В. Бесчастного [4] та дисертацію М. Красій [5].

Таким чином, суттєва увага науковців приділяється таким питанням, як кримінологічна характеристика сучасної організованої злочинності, розробка антикримінальної політики держави, протидія організованій злочинності правоохоронними органами, у першу чергу Національною поліцією України. Водночас, протидія організованій злочинності як напрям

діяльності органів охорони державного кордону на науковому рівні достатньою мірою не розглядається. Це стає на заваді напрацюванню наукового підґрунтя цієї участі цих органів у реалізації антикримінальної політики нашої держави.

Формування цілей. Метою статі є визначення напрямів діяльності органів охорони державного кордону України із протидії організованим злочинності.

Виклад основного матеріалу. Сучасна організована злочинність є складним та багатоаспектним явищем, що має власні характерні риси, які визначають його стан та динаміку. П. Мельник виділяє такі характерні риси організованої злочинності:

- тотальний вплив на суспільну ситуацію, що виходить поза межі впливу окремого вчиненого злочину;

- можливість еволюціонувати від соціальної організації до окремих протиправних дій, коли утворена з «некримінальною» метою організація починає, за певних обставин, вчиняти злочини;

- фактичний імунітет від «традиційної» профілактичної діяльності, потреба застосовувати інститути держави для протидії цьому явищу;

- вищий рівень організації кримінальних практик, укоріненої у в сферу політичних відносин яка водночас охоплює економічну, професійну та посадову злочинність.

Автор слушно вказує на те, що організована злочинність зачіпає публічний інтерес, загрожуючи конституційному ладу та національній безпеці [6, с. 70].

Г. Жаровська наводить такі ознаки сучасної організованої злочинності:

- інтернаціональність, що полягає у включенні до складу структур такої злочинності представників різних національностей; це не виключає існування у її складі і організацій, сформованих за етнічною ознакою;

- структурованість, що проявляється у наявності у таких організацій складної структури взаємозв'язків, пов'язаних із іншими соціальними інститутами, а також строгої ієрархії;

- гнучкість, тобто здатність взаємодіяти із різними соціально-політичними інститутами, проникати до легальних інститутів держави, економіки та суспільства;

- схильність до використання сили, погроз та шантажу для розв'язання проблем, що перешкоджають реалізації злочинних схем;

- злочинна інноваційність, що полягає у використанні новітніх технологій задля досягнення мобільності, збільшення прибутку та уникнення відповідальності;

- мобільність, тобто здатність змінювати місце розташування, переміщуватися поза межами національних кордонів, використовувати сучасні міжнародні логістичні коридори та комунікації;

- спрямованість до встановлення контролю над певною сферою протиправної діяльності, що досягається у жорсткому протистоянні із конкурентами;

- здатність до адаптації до змін у ситуації, економічних, політичних, правових та інших умов, використання прогалин у законодавстві та інституційній системі задля реалізації злочинних схем;

- виражена матеріальна, корислива умотивованість протиправної діяльності [7, с. 114].

Невід'ємною рисою організованої злочинності є використання нею інструментів корупції для максимізації прибутків, уникнення соціального контролю та розширення сфери свого впливу. Лідери організованої злочинності розглядають видатки на підтримання корупційних зв'язків як необхідний та надзвичайно прибутковий вклад капіталу. Завдяки цьому тандем з представників організованої злочинності і корумпованих чиновників, майже легально, намагається контролювати чимало аспектів державного життя і навіть впливати на нього, лобіюючи через офіційні виконавчі структури свої особисті інтереси, видаючи їх за державні чи національні [8, с. 29].

Одним із проявів транснаціоналізації є вчинення угрупованнями організованої злочинності злочинів транскордонного характеру, тобто пов'язаних із перетином державного кордону країни. У протидії такого роду злочинам беруть участь підрозділи органів охорони державного кордону.

Відповідно до законодавства України, реалізацію окремих напрямів щодо протидії організованій злочинності у здійснює Державна прикордонна служба України у межах своїх повноважень. Відповідно до п. «в» ч. 3 ст. 5 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» [9] органи Державної прикордонної служби відносяться до державних органів, які беруть участь у боротьбі з організованою злочинністю. Оперативні підрозділи Державної прикордонної служби України наділені повноваженнями щодо здійснення оперативно-розшукової діяльності (ч. 1 ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність») [10].

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про Державну прикордонну службу України» [11] до основних функцій служби відносяться охорона державного кордону України, ведення розвідувальної, оперативно-розшукової діяльності, участь у боротьбі з організованою злочинністю та протидія незаконній міграції на державному кордоні України, участь у заходах, спрямованих на припинення діяльності організованих груп та злочинних організацій, що порушили порядок перетинання державного кордону України.

Згідно зі ст. 19 цього закону до обов'язків Державної прикордонної служби України відноситься організація запобігання кримінальним та адміністративним правопорушенням, протидію яким законодавством віднесено до її компетенції, їх виявлення та припинення.

З питань протидії транскордонній злочинності та контрабандній діяльності органи Державної прикордонної служби України взаємодіють з компетентними органами та військовими формуваннями іноземних держав, міжнародними організаціями в порядку і на засадах, встановлених законодавством.

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про державний кордон України» [12], захист державного кордону України є невід'ємною складовою

забезпечення національної безпеки України і полягає у скоординованій діяльності військових формувань та правоохоронних органів, що реалізується шляхом вжиття комплексу політичних, організаційно-правових, дипломатичних, економічних, військових, прикордонних, імміграційних, розвідувальних, контррозвідувальних, оперативно-розшукових, природоохоронних, санітарно-карантинних, екологічних, технічних та інших заходів.

Таким чином, захист державного кордону реалізується у військовій та правоохоронній сферах і включає, окрім іншого, контррозвідувальні та оперативно-розшукові заходи.

Державний кордон характеризується спеціальним режимом (ст. 8 Закону), що означає по порядку його перетинання, плавання і перебування суден і військових кораблів у територіальному морі та внутрішніх водах України, його утримання та провадження діяльності на ньому. Встановлення та забезпечення дотримання режиму державного кордону, прикордонного режиму та режиму у пунктах пропуску через державний кордон України мають превентивний характер і націлене на запобігання правопорушенням у сфері забезпечення прикордонної безпеки країни. Забезпечення зазначеного режиму, на нашу думку, відіграє суттєву роль у запобіганні транскордонній злочинності.

Частиною 5 ст. 18 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» [9] встановлено, що Державна прикордонна служба України сприяє спеціальним підрозділам Служби безпеки України і підрозділам органів Національної поліції у виявленні, припиненні та попередженні організованої злочинної діяльності, затриманні та притягненні до відповідальності її учасників. З цією метою служба за дорученням цих підрозділів зобов'язана:

- проводити перевірку і тимчасове вилучення документів у конкретних осіб, які прямують через державний кордон України;
- не пропускати окремих осіб через державний кордон, здійснювати їх затримання;
- оглядати конкретні транспортні засоби і майно, що прямують через державний кордон України, вилучати виявлені при цьому предмети та речовини, заборонені до вивезення і ввезення в Україну, та предмети контрабанди;
- здійснювати дії щодо контролю і затримання українських та іноземних невійськових суден.

Отже, чинним українським законодавством на Державну прикордонну службу покладено виконання суттєвого обсягу завдань саме у сфері протидії організованій злочинності.

Основним підрозділом Державної прикордонної служби України, на яких покладено обов'язки щодо вжиття заходів протидії транснаціональній організованій злочинності, є оперативно-розшуковий відділ. Відповідно до Положення про оперативно-розшуковий відділ органу охорони державного кордону, затвердженого наказом МВС України від 02.02.2015 № 118 [13], до основних функцій відділу відноситься: пошук і фіксація фактичних даних

про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена КК України з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства; здійснення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні за письмовим дорученням слідчого, прокурора; координація оперативно-розшукової діяльності і організація участі підрозділів Державної прикордонної служби України у протидії організованій злочинності і незаконній міграції на державному кордоні України та в межах контрольованих прикордонних районів.

За 2018 рік органами охорони державного кордону України затримано 1006 осіб, що використовували підроблені документи, а також 3270 нелегальних мігрантів. За цей самий період виявлено 668 одиниць вогнепальної зброї та 22612 одиниць боєприпасів, близько 60 кг вибухових речовин та понад 300 кг наркотичних засобів [14].

Окрім цього, виявлено та припинено функціонування 9 кримінальних структур, до складу яких входило 20 осіб, що займалися торгівлею людьми.

За 2018 рік Державною прикордонною службою України зафіксовано збільшення числа нелегальних мігрантів, що прибувають в нашу країну, приблизно на третину порівняно із 2017 роком [15].

При цьому суттєва увага приділяється проведенню спільних заходів у рамках міжнародного співробітництва, що є невід'ємною передумовою ефективної протидії транснаціональній організованій злочинності. Так, упродовж 2018 року Державна прикордонна служба України взяла участь у 10 операціях, що проводилися під егідою FRONTEX [16].

Останнім часом фіксується стрімке зростання незаконних операцій із наркотиками на території нашої країни. Так, у березні 2019 року українськими правоохоронними органами вилучено понад тонну наркотиків [17]. У т.ч. з незаконного обігу вилучено 760 кг героїну, 258 кг кокаїну, 10 кг психотропної речовини PVP, 5 кг амфетаміну та 5 кг метамфетаміну, 4,4 кг фенілнітропропену. Зазначене обумовлює потребу в активізації зусиль із протидії контрабанді наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів через державний кордон України.

Перспективним напрямом удосконалення системи протидії організованій злочинності є формування спільних оперативних та слідчих груп, до складу яких входили б представники різних відомств. Цей підхід відповідає європейській практиці і активно просувається у рамках Європейського Союзу [18]. Вважаємо, що, у контексті протидії транскордонній злочинності, він також має розглядатися як практичне вираження євроінтеграційної політики нашої держави. Це, у свою чергу, вимагає змін до законодавства України, які б не лише створювали можливість формування таких груп, а й регламентували порядок їх діяльності.

В сфері протидії нелегальній міграції доцільним є ініціювання низки заходів у рамках міжнародного співробітництва. Зокрема, Україна має виступити ініціатором проведення міжнародної операції із запобігання втягуванню українських громадян у протиправні операції із нелегальними мігрантами в басейні Середземного моря, а також попередженню використання території нашої держави для незаконного транзиту мігрантів

в країні ЄС. Окрім цього, доцільними є узгоджені заходи із встановлення та перевірки кривітгових компаній, що займаються вербуванням українських моряків для участі у незаконних операціях за кордоном [19, с. 299.]

Висновки. Узагальнюючи наведену вище інформацію, можна зробити висновок про те, що Україна виступає та у доступному для прогнозування майбутньому залишатиметься зоною кримінальних інтересів з боку організованої злочинності. Відбуватиметься диверсифікація злочинної діяльності, зростання її кримінальної професіоналізації. Посилення політичних, економічних та гуманітарних зв'язків між нашою країною та Євросоюзом у цілому, а також суміжними із нашою державою країнами-членами буде використовуватися організованою злочинністю для здійснення транскордонних злочинів.

Зазначене має враховуватися при організації роботи Державної прикордонної служби України як правоохоронного органу. Враховуючи диверсифікацію кримінальних проявів на державному кордоні нашої країни, джерелом яких є діяльність організованої злочинності, а також територіальні обмеження дії прикордонних органів, доцільним є акцентування уваги не стільки на виявленні та припиненні окремих злочинів, скільки на превентивній діяльності, удосконаленні системи забезпечення режиму державного кордону, усуненні умов для здійснення транскордонних злочинів.

Використані джерела:

1. Бабенко А. М., Конопельський В. Я. Кримінологічна характеристика та запобігання злочинності у прикордонних регіонах Причорномор'я материкової України : монографія. Харків : Право, 2019. 264 с.

2. Чекмарьова І. Запобігання злочинності у прикордонних регіонах Півдня України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Одеса : Одес. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 19 с.

3. Колодяжний М. Стратегія зменшення можливостей учинення злочинів: зарубіжні реалії, перспективи запровадження в Україні : монографія. Харків : Право, 2018. 218 с.

4. Бесчастний В. Кримінологічне забезпечення протидії злочинності в Україні : монографія. Харків, 2017. 358 с.

5. Красій М. О. Політика в сфері боротьби зі злочинністю: взаємозв'язок кримінально-правової та кримінально-процесуальної підсистем : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ : НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, 2018. 20 с.

6. Мельник П. Поняття «організована злочинність» у історико-правовому вимірі. *Young Scientist*. № 4 (56) April. 2018. С. 69–73.

7. Жаровська Г. Транснаціональна злочинність : джерела, ознаки, структура взаємозв'язків. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2013. Випуск 660. Празнавство. С. 111–117.

8. Беседа Д. В. Корупція як форма організованої злочинності. Взаємодія правоохоронних органів України з міжнародними інститутами. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі*. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 07.12.2018 . Ч. 2. С. 29-31.

9. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 35. ст. 358.
10. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 22. Ст. 303.
11. Про Державну прикордонну службу України : Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 27. Ст. 208.
12. Про державний кордон України : Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 2. Ст. 5.
13. Положення про оперативно-розшуковий відділ органу охорони державного кордону : наказ МВС України від 02.02.2015 р. № 118. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0187-15>.
14. Держприкордонслужба: Підсумки за 2018 рік. 08.02.2019. «Южная волна». URL : <https://volnatv.com/novosti/odessa/15480-derzhprikordonsluzhba-pdsumki-za-2018-rk.html>.
15. 2018 рік став для Державної прикордонної служби черговим іспитом на стійкість. *Державна прикордонна служба України* 04.02.19. URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/2018>.
16. Петро Цигикал: Підвищення прикордонної безпеки, відбуватиметься перш за все через запровадження європейських стандартів і практик. *Державна прикордонна служба України* 07.02.19. URL : <https://dpsu.gov.ua/ua/Petro-Cigikal-Pidvishchennya-prikordonnoi-bezpeki>.
17. Журак В. У березні в Україні вилучили більше тони наркотиків. Інформаційне агентство «Українські Національні Новини» 14.04.2019. URL : <https://www.unn.com.ua/uk/news/1793321>.
18. КМЕС пропонує нову концепцію координації боротьби з організованою злочинністю. *Державна прикордонна служба України* 19.06.2018. URL : <http://www.euam-ukraine.eu/ua/news/euam-proposes-new-conceptorganised-crime>.
19. Беседа Д. В. Міграційна криза в ЄС та її вплив на безпекову ситуацію в Україні. *Підприємство, господарство і право*. № 12 (274). 2018. С. 299-304.

Стаття надійшла до редколегії 09.01.2019

Краснов О. В., начальник оперативно-розсыскного отдела ОРУ ВТРУ Государственной пограничной службы Украины (г. Сумы, Украина)

Противодействие организованной преступности органами Государственной пограничной службы Украины

В статье рассмотрены основные особенности современной организованной преступности как явления транснационального характера глобального масштаба, вступающего в противоречие с интересами развития человечества в целом. Констатируется, что совершение группировками организованной преступности трансграничных преступлений является фактором, определяющим участие в противодействии им органов охраны государственной границы, что отображено в законодательстве нашей страны и практической деятельности Государственной пограничной службы Украины. Выделены перспективные направления совершенствования системы противодействия преступности органами Государственной пограничной службы Украины.

Ключевые слова: организованная преступность, правоохранительная деятельность, охрана государственной границы, Государственная пограничная служба Украины.

Krasnov O. Counteraction to organized crime by bodies of the State Border Guard Service of Ukraine

The article discusses the main features of modern organized crime as a transnational phenomenon of a global scale that conflicts with the interests of the development of mankind as a whole. It is stated that the commission of transnational crimes by organized crime groups is a factor that determines the participation in the counteraction by the state border guards, which is reflected in the legislation of our country and the practice of the State Border Guard Service of Ukraine.

Attention is focused on the interaction of the State Border Guard Service of Ukraine with the competent authorities of other states and international organizations. This is especially true of countering cross-border crime, including smuggling, illegal migration, illegal operations with drugs, their analogues and precursors.

It is noted that the protection of the state border is implemented in the military and law enforcement spheres. It includes, among other things, counterintelligence and operational-search measures.

The author reinforces his conclusions in the article with statistical data on the results of the activities of the relevant practical bodies and their individual units. Among them are the results of joint activities in the framework of international cooperation, operations under the auspices of FRONTEX.

It is noted that a promising direction of improving the system of combating organized crime is the formation of joint operational and investigative groups. Participants in these joint groups are advisable to identify representatives of various departments.

Other promising areas for improving the anti-crime system by the State Border Guard Service of Ukraine have also been highlighted.

Key words: organized crime, law enforcement, protection of the State border, State Border Guard Service of Ukraine.

УДК 342.572

Савчук Т. І.

кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри криміналістики та судової експертології факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ (м. Харків, Україна)

Безсонна Т. Ф.

старший викладач кафедри криміналістики та судової експертології факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ (м. Харків, Україна)

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ, УЧИНЕНИХ НА ТЕРИТОРІЇ ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАЦІЙ ОБ'ЄДНАНИХ СИЛ

У статті на основі аналізу слідчої та судової практики розроблено криміналістичну характеристику злочинів проти громадської безпеки, учинених на території проведення операції Об'єднаних сил. Виділено найбільш розповсюджені злочини проти громадської безпеки, що вчиняються на території проведення операції Об'єднаних сил. Визначено структуру криміналістичної